

Regeringen, Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss om betänkandet Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik (SOU 2025:85)

Er beteckning: LI2025/01327

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Kronobergs län tillstyrker föreslagen
författningsändring. Vidare instämmer Länsstyrelsen i allt väsentligt
i utredningens analys, och bedömer att den utgör en god grund för
utformning och inriktning av framtida politik för regional utveckling
och landsbygdsutveckling, och för framtagandet av förslag på
insatser.

Länsstyrelserna bör få ett regionalt samordningsansvar för den
territoriella politiken. En nära samverkan behöver dock ske med
kommuner, regioner och myndigheter i länet och i intilliggande
områden. Med mandat och finansiering är Länsstyrelserna väl
lämpade att ta den rollen.

Länsstyrelsen välkomnar översynen av politikområdena, och att en
samlad bedömning görs av möjligheterna att stärka genomförandet
så att uppsatta mål nås. Regional utveckling och
landsbygdsutveckling är inte bara centrala uppgifter i myndighetens
verksamhet, utan även av stor betydelse för hela landets utveckling
och sammanhållning. Länsstyrelsen bidrar gärna med sin kunskap i
utredningens fortsatta arbete, och välkomnar särskilt det arbetssätt
med transparent och öppen dialog som utredningen antagit.

I detta remissvar bidrar Länsstyrelsen Kronoberg med goda exempel
på regionala samarbeten som verkar i utredningens riktning. Inte
minst bedömer vi att verktyget *strategiska samtal* har varit
framgångsrikt som katalysator och nod för hantering av olika frågor
som är viktiga att hantera gränsöverskridande. Länsstyrelsen

föreslår också en möjlig struktur för en ersättning till utgiftsanslaget 1:1, regionala utvecklingsåtgärder.

Om utredningens utgångspunkter (kapitel 3)

Länsstyrelsen poängterar vikten av att i detta arbete anlägga ett långsiktigt perspektiv. Föreslagna insatser behöver vara flexibla och anpassningsbara till framtida omvärldsförändringar så att de fungerar och är relevanta under lång tid. Inte minst är det viktigt att kommande förslag tar höjd för framtida utveckling av den europeiska sammanhållnings- och jordbrukspolitiken. Länsstyrelsen välkomnar därför att utredningen arbetar med ett tidsperspektiv fram till 2050.

Vidare ser Länsstyrelsen att det är viktigt att lokal och regional utveckling går hand i hand med byggandet av ett robust samhälle med beredskap för kris och förändring. Länsstyrelsen uppmanar utredningen att särskilt beakta detta perspektiv vid framtagandet av förslag på utformning av den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken.

Statens ansvar i genomförandet (kapitel 5)

Staten behöver enligt Länsstyrelsens bedömning ta en tydligare och aktivare roll i politikens genomförande. Länsstyrelsen framhåller att det vid framtagande av förslag om insatser är särskilt viktigt att beakta följande tre värden som beskriver statens roll och hur länsstyrelserna kan bidra till ett samlat genomförande.

Staten är närvarande lokalt

För samhällets förmåga att hantera komplexa tvärsektoriella utmaningar och målkonflikter innebär det en stor kraft att ha staten representerad i landets alla 21 län. Länsstyrelserna har god vana att vara statens företrädare i länen och att hantera målkonflikter så att alla relevanta aspekter utifrån hållbarhetens tre dimensioner och nationella mål beaktas. Det kan bland annat handla om industrietableringar, energiproduktion eller annan förändrad markanvändning,

Genom sin breda verksamhet och stora kontaktyta mot företag och organisationer på landsbygden har länsstyrelserna en unik närvaro i landets alla landsbygder. Som ett exempel ansvarar länsstyrelserna för administrationen av olika EU-stöd till lantbruket. Det är ett

effektivt sätt att skapa samordning mellan olika kompetens- och verksamhetsområden och därigenom nå politiska mål, bibehålla förtroendet för staten i hela landet samt bidra till ett robust samhälle och beredskap. Inte minst inom området livsmedelsförsörjning är länsstyrelsernas lokalkännedom och närvaro ända ut i kapillärerna på landsbygden betydelsefull. Utförligare beskrivningar av hur länsstyrelserna genom sin hantering av jordbruksstöd bidrar till landsbygdsutveckling och sammanhållningen går att finna i länsstyrelsernas yttranden över remissen av betänkandet En ny organisation för förvaltning av EU-medel (SOU 2024:22).

Länsstyrelserna utgör, som statens primära kontaktväg till kommunerna, en unik länk mellan den nationella och lokala nivån. Det innebär att länsstyrelserna har ansvar och förutsättningar att underlätta för effektiv samverkan mellan nationella myndigheter och kommunerna. Genom lokal förankring av nationella insatser bidrar länsstyrelserna till att nationella mål får genomslag i hela landet och därmed också till en ökad sammanhållning. Ett aktivt stöd från en tillgänglig länsstyrelse är också av stor betydelse för många små kommuner. De har inte samma resurser och möjlighet som större kommuner. Länsstyrelserna kan bidra med stöd för utveckling, kompetens, planeringsunderlag och inte minst plattformar för nätverkande. Det kan också handla om samverkan för att stimulera till handling, en möjlighet att stötta små kommuner vid omfattande strukturomvandling. Länsstyrelsen kan också behöva kompensera för effekter som kan påverka omkringliggande kommuner eller län.

Ett av de tydligare exempel på detta, dessutom i närtid, handlar om uppbyggnaden av totalförsvaret i kommunerna. På kort tid har en väsentlig uppbyggnad av kommunernas kapacitet i totalförsvaret skett. Uppbyggnaden kommer att fortsätta under lång tid framöver. För att små kommuner skulle komma i gång, förvärva kunskaper och skapa nya strukturer under tidspress - har Länsstyrelsen varit en nödvändig partner.

Staten är samordnad

Många av de utmaningar som behöver hanteras inom den territoriella politiken är tvärsektoriella och berör olika geografier. För effektiva och träffsäkra insatser behöver landets landsbygder hanteras utifrån sina specifika särarter och geografier. Staten behöver därmed ta ansvar för, att med ett territoriellt perspektiv,

samordna sektorspolitiken och underlätta dess samverkan med kommuner, regioner och statliga myndigheter.

En robust organisation för den statliga samordningen ökar även samhällets beredskap att hantera kris och förändring.

Länsstyrelserna kan genom sin roll att samordna staten i länet bidra till mer sammanhållna insatser och effektivare genomförande av sektorsuppgifter. Att i högre utsträckning använda länsstyrelserna som samordnare för staten regionalt skulle underlätta för sektorsmyndigheter att agera territoriellt. Det är därför väsentligt att länsstyrelsernas roll att samordna staten i länet tydligt framgår i andra relevanta myndigheters uppdrag.

Staten följer den lokala utvecklingen

Utredningen konstaterar att regeringens styrning av myndigheterna behöver bli tydligare. Vidare konstaterar utredningen att en styrning som baseras på uppföljning och lärande kräver regelbundna och systematiska analyser av utvecklingen i landets olika geografier. Det finns en potential att än mer utnyttja länsstyrelsernas uppgift att redovisa läget i länet till att bistå regeringen med regionala lägesbilder, med analys av nuläge och bedömning av behovet av ytterligare åtgärder. Med sin geografiska närhet till brukare, allmänhet och företag och kunskap om lokala och regionala förhållanden kan länsstyrelsen bidra till snabba och fördjupade analyser som underlättar styrningen i en föränderlig omvärld. Exempelvis kan länsstyrelsen genom sitt arbete med jordbruksstöd och kontakter med hela livsmedelskedjan bidra med aktuell kunskap om tillståndet för lantbruksföretagandet och livsmedelsproduktionen i länet.

Länsstyrelserna behöver ges förutsättningar att bidra

Länsstyrelserna har, som utredningen konstaterar, en central roll i genomförandet och i samverkan med andra aktörer. Länsstyrelserna behöver dock ges kapacitet och förutsättningar att utföra uppgifterna och bidra till uppsatta mål.

Länsstyrelsen välkomnar ett förtydligande av myndighetens ansvar inom den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken. I princip anser Länsstyrelsen Kronoberg att myndigheten har de uppdrag som krävs för att kunna bidra, men

uppgifterna kan tydliggöras i förhållande till både offentliga och privata aktörers ansvar.

Finansiering av länsstyrelsernas uppdrag är nödvändig för att upprätthålla myndigheternas breda kompetensbas, vilket i sin tur är en förutsättning för att de även fortsatt ska kunna hantera breda tvärsektoriella frågor och målkonflikter. Det behövs kraft i den regionala organisationen för att kunna producera lägesbilder med kvalitet men också leverera förutsättningar för samordning som gör skillnad.

Förutsättningarna för staten att samordnat arbeta för genomslag för nationella mål i hela landet behöver utvecklas. Inte minst behöver sektorsmyndigheternas förmåga att samverka med länsstyrelserna och att ta geografiska hänsyn stärkas. För att det ska vara möjligt för länsstyrelserna att hantera komplexa målkonflikter behöver länsstyrelserna kunna samordna sektorsmyndigheterna i länet. Därför är det viktigt att det tydliggörs i dessa myndigheters uppdrag att de ska samverka med länsstyrelser och utifrån ett territoriellt perspektiv bidra till nationella mål. Relevanta sektorsmyndigheter behöver ha en geografisk organisation som bidrar till förmågan till effektiv samverkan med länsstyrelserna. Färre överlapp i den regionala indelningen av sektorsmyndigheterna skulle även underlätta samverkan över läns- och kommungränser.

Den regionala myndigheten / Länsstyrelsen behöver å sin sida ha kraft och resurser att attrahera till strategiska samarbeten och samordning. En djupare samordning av statliga myndigheter kopplat till territorier kan vara en utmaning i den svenska myndighetskulturen av relativt fria nationella myndigheter. Nyttan behöver vara uppenbar för båda parter – men också falla in i linje med den interna logiken i respektive myndighet. Länsstyrelsernas förmåga att utreda, skapa lägesbilder, vara närvarande lokalt, låta landshövdingar initiera och leda processer är faktorer som talar för ett sådant sätt att arbeta.

Regionala utvecklingsmedel också till Länsstyrelsens förfogande
Länsstyrelsen i Kronobergs Län anser att utgiftsanslaget 1:1, *regionala utvecklingsåtgärder*, bör ersättas av ett moderniserat anslag med ny fördelningsnyckel. Här behövs en differentiering mellan regionerna – som har dagens utvecklingsansvar – och länsstyrelserna som statens representant. Regionerna har med

framgång fokuserat på regional tillväxt, regionförstoring och infrastruktur. När det gäller landsbygdsutveckling och territoriell sammanhållning har länsstyrelserna traditionellt haft bättre verktyg genom sin verksamhet nära lantbruken, bredbandsutveckling, och historiskt sett stöd till lanthandeln, grundläggande betaltjänster och så vidare. Det är rimligt att bygga vidare på dessa olika styrkor. En framtida differentierad stödordning till regioner och Länsstyrelser behöver vara uppbyggd så till vida att den förstärker parternas grundläggande uppdrag i arbetet, men för den skull inte hindrar kraftsamling och strategiska samarbeten när så krävs.

Länsstyrelserna bör få ett regionalt samordningsansvar för den territoriella politiken

Länsstyrelserna bör få ett regionalt samordningsansvar för den territoriella politiken. En nära samverkan behöver dock ske med kommuner och regioner i länet och i intilliggande områden. Med mandat och finansiering är Länsstyrelserna väl lämpade att ta den rollen.

Länsstyrelsernas styrka ligger just i närhetsprincipen till kommunerna och de civila samhällsaktörerna. Ett sådant ansvar kräver fokus på samarbeten över läns-, kommun- och myndighetsgränser. Några exempel från Kronoberg är att Markaryds kommun integreras på många sätt mot Osby och Laholm. Älmhults kommun har genom Ikea omfattande kommunikationsbehov gentemot Malmöregionen, Tingsryd delar arbetsmarknad med Ronneby och Karlshamn medan områden i norra Alvesta-, Uppvidinge och Växjö kommuner har en naturlig närhet till sydöstra Jönköpings län. Ett konkret pågående arbete är regionerna Blekinge, Kalmar och Kronobergs gemensamma projekt som syftar till att förstora arbetsmarknadsregionerna i Sydosttriangeln.

Länsstyrelsernas geografiska indelning fungerar för att binda ihop en statlig förvaltning – som kontinuerligt rationaliseras och nationaliseras. Länsstyrelserna har över tid haft en unik roll i den statliga förvaltningen just i den regionala närvaron. Den logiken finns kvar – och förstärks när rationaliseringen fortgår i statliga myndigheter. Det har gjorts flera försök att harmonisera myndigheternas geografiska indelningar – utan att lyckas. Länsstyrelsernas olika uppdrag kräver tillsammans en grundstyrka och en mångfald av kompetenser för att kunna göra skillnad regionalt och lokalt. Därför är det inte lämpligt att regional- och

landsbygdspolitiken läggs ut på centraliserade myndigheter eller centraliseras till några län.

Om vikten av samverkan (kapitel 6)

Länsstyrelsen konstaterar att samverkan mellan länsstyrelse, region, kommuner och andra aktörer i länet är central för det regionala genomförandet av regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken. Tydligare definierade roller, som klargör vad som förväntas av respektive aktör, ger aktörerna förutsättningar att hitta lämpliga former för en effektiv samverkan som bidrar till politikens mål. Länsstyrelsen instämmer därför med utredningen i det finns behov av att förtydliga ansvarsfördelningen, inte minst vad gäller statens och regionernas gemensamma ansvar för regional utveckling. Det är dock viktigt att påpeka att det oavsett tydlighet i ansvarsfördelning alltid kommer att finnas mellanrum mellan utpekade ansvarsområden, och att det är något som behöver hanteras genom samverkan mellan de regionala aktörerna. Det är därför nödvändigt att bibehålla ett regionalt handlingsutrymme så att samverkan och lösningar kan anpassas utifrån platsens förutsättningar. Inte minst gäller det för samverkan mellan länsstyrelse och region, där varje länsstyrelse behöver ges handlingsutrymme att möta regionen i sitt län utifrån de specifika prioriteringarna den regionala utvecklingsstrategin. Länsstyrelsen instämmer därför i utredningens slutsats att det inte går att detaljstyra ett komplext tvärssektoriellt område som territoriell politik, även om den samverkan som är nödvändig bör bygga på en tydlig ansvarsfördelning. En möjlighet att balansera flexibilitet och tydlighet i den regionala samverkan är att utgå från principer för regional ansvarsfördelning.

Länsstyrelsen Kronoberg – exempel på framgångsrik samordning

Strategiska samtal

Som ett inspel för den kommande processen i utredningen vill vi här redovisa praktiska exempel från Länsstyrelsen i Kronobergs län som visar på hur staten kan bidra regionalt till territoriell sammanhållning. Här har myndigheten sedan 2008 arbetat med "Strategiska samtal" som ett koncept för regional kraftsamling, samordning och balansering av samhällsintressen. Verktöget har även fungerat väl för att nå ut med statliga prioriteringar på lokal nivå. Länsstyrelsen har genom detta kunnat agera som regeringens förlängda arm för att implementera och samordna statliga intressen lokalt. Konceptet har efter hand spridits över landet och är i dag relativt vanligt, om än i olika varianter.

Konceptet bygger på fysiska möten på residenset i Växjö kring relevanta och aktuella ämnen där Landshövdingen som statens representant ger samtalen höjd och relevans.

Varselsamordning och Framtid Kronoberg

Kronobergs län kunde kraftsamla kring varselsamordning, krishantering och samarbeten framåt i kölvattnet efter den ekonomiska krisen 2008-10. Kronoberg var som industrilän hårt drabbat i krisen, men kunde också omorientera och satsa framåt. I en inledande dialog med kommuner, företag och arbetsmarknadens parter enades Länsstyrelsen/landshövdingen och dåvarande Regionförbundet om att en av de viktigaste insatserna var att skapa optimism och framtidstro samt att kraftsamla länet inför framtiden. Bilden var att Kronobergs län skulle gå stärkt ur krisen och arbetsnamnet blev därför Framtid Kronoberg. Frågor om kunskapsökning och kompetensväxling och projekt som gynnar tillväxt och som stärker länets attraktionskraft prioriterades.

Aktiviteterna inom ramen för Framtid Kronoberg har konsekvent utgått från näringslivets behov. I Framtid Kronoberg har ett nätverk på ca 180 av länets viktigaste representanter för näringsliv, myndigheter, fackliga organisationer, Linnéuniversitetet, ideell sektor och en rad andra organisationer ingått. De 16 möten som hållits på Residenset under en period av drygt 1 ½ år var stimulerande och framförallt givande genom att kontaktvägarna

mellan olika aktörer har kunnat kortas. De värst drabbade sektorerna i länet gick starka ur krisen även om sysselsättningen totalt sett i länet under många år efter det var lägre än före krisen. Varselsamordningen och framtid Kronoberg ligger en bit bakåt i tiden men var ett tidigt exempel på arbetssätt och samarbeten som tydligt präglar den samordnade utvecklingen i länet.

MAT – långsiktig uppbyggnad från jord till bord

Liknande samtal har skett för att ge kraft till utvecklingen av livsmedelskedjan i länet, med sikte på att bygga ett regionalt näringsliv som skapar värde i hela livsmedelskedjan från jord till bord. Länsstyrelsen har samarbetat särskilt nära Region Kronoberg, LRF, Växjö Kommun och Destination Småland – men också andra aktörer. Samarbetet har varit uthålligt över tid, med start i ett jordbruksministermöte i Växjö 2009 under det svenska EU-året med både strategiska samtal, rådslag, och stora årliga arrangemang på temat. Genom detta långa samarbete har länet kraftsamla kring regionala tillämpningar av nationella livsmedelsstrategier. På så vis har branschen kunnat växa genom både strategiska samarbeten och kontinuitet i insatserna.

Regional Skogsstrategi

På motsvarande sätt har samarbeten kring en regional skogsstrategi byggts upp. Initiativet till en regional skogsstrategi i Småland togs av de tre landshövdingarna i Småland och samarbetet med regionerna och privata företag har varit tätt. I uppbyggnaden av en regional skogsstrategi var möjligheten för länsstyrelserna att använda medel ur utgiftsanslaget 1:1, regionala utvecklingsåtgärder, avgörande för att samarbetet skulle kunna byggas upp i starten. Smålands regionala skogs- och trästrategier är ett samarbete som pågår och framhålls som ett av de mer framgångsrika samarbetena i frågan.

Torkan 2018

Under- och efter torkan 2018 hölls två strategiska samtal för att få aktörerna runt lantbruket i länet skulle mötas och gemensamt hitta vägar framåt. Insatsen har utvärderats externt¹ i en rapport som baseras på telefonintervjuer av olika aktörer som var inblandade i den akuta krisen. Myndigheten fick goda omdömen tack vare ett

¹Utvärdering av torksamverkan Kronobergs län 2018, Mats Lönngren.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1b1d393819324610c374b47e/1732521431202/Utv%C3%A4rdering%20av%20torkansamverkan%202018.pdf>

lyhört och snabbfotat agerande. Samordnad information, ett sammanhang av informationsmöten både ute runtom i länet och strategiska samtal skapade relevanta mötesplatser för aktörerna i krisen. Erfarenhet inom organisationen och kontinuitet genom krisen är andra framgångsfaktorer som lyfts fram.

Sockenråden kraftsamlar för beredskap

Ett annorlunda exempel på territoriell samordning var strategiska samtal 2023 för samhällsföreningar och sockenråd i länet kring krisberedskap. Kvällen blev ett avstamp för ett mycket praktiskt beredskapsarbete på sockennivå med stort engagemang på många håll i länet. Engagemanget i samhällsföreningarna landade sedermera in i ett system av trygghetspunkter i kommunerna.

Samverkan kring vattenförvaltning

Inom vattenförvaltningen hölls 2018 ett strategiskt samtal med temat: *"En komplex fråga – en dialog om olika perspektiv om vatten"*. Formen var ett samtal med olika organisationer som representerar de olika intressena kring vattenförvaltning lokalt och regionalt. Målgrupp var bland annat Havs- och vattenmyndigheten, Riksantikvarieämbetet, LRF, Smålands vattenkraftsförening och Kronobergs Hembygdsförbund.

Partnerskap för EU-fonder

I Kronobergs län har ett partnerskap för landsbygdsprogrammets genomförande kommit att få en viktig roll för generell landsbygdsutveckling i länet. Partnerskapet består av Länsstyrelsen, Region Kronoberg, de två Leader-områdena i länet, kommunala medarbetare och organisationer aktiva på landsbygden i länet. Partnerskapet samlas två halvdagar per år och programmet handlar om ett ömsesidigt informationsbyte kring de olika delarna av jordbrukspolitiken, men också landsbygdsutveckling i olika former, information om genomförandet av de regionala strukturfonderna, det regionala serviceprogrammet i länet, bredbandsfrågor och så vidare. I Kronobergs län har detta partnerskap bestått även efter det att landsbygdsprogrammet avvecklades och intresset består både från kommuner, region och lokala organisationer. Partnerskapet fyller ett genuint behov av samordning.

Om ett eller två politikområden (kapitel 7)

Oavsett ett eller två politikområden välkomnar Länsstyrelsen att politiken bedrivs i ett sammanhållet system vad gäller mål, ansvarsfördelning, styrning och uppföljning. Länsstyrelsen vill framhålla vikten av att beakta territoriell sammanhållning vid ställningstagande om en eventuell sammanslagning av politikområdena. Både kompensatoriska insatser för territoriell sammanhållning och insatser för regional utveckling är viktiga för länets utveckling. Det är därför väsentligt att beakta balansen mellan dessa vid ett ställningstagande. Dessutom behöver hänsyn tas till att behoven som ansvarsfördelningen ska tillgodose ser olika ut inom de två nuvarande politikområdena, bland annat beroende på olika geografi för regional utveckling och landsbygdsutveckling. Landsbygder med likartade förutsättningar är ofta spridda över landet och kan därför inte hanteras utifrån en avgränsad och sammanhållen geografi. Länen är därför inte alltid en lämplig geografi att utgå från vid ansvarsfördelning för landsbygdsutveckling

Länsstyrelsen delar bedömningen att en sammanslagning av politikområdena kan innebära risk för att landsbygdernas frågor hamnar i skymundan av städer och större tätorter i det regionala utvecklingsarbetet. Samtidigt kan det innebära en möjlighet till samordning och effektivt genomförande. Länsstyrelsen bedömer därför att det finnas anledning att ytterligare analysera farhågor och möjligheter.

Övriga synpunkter

Enligt direktiven ska utredningen inte lämna förslag som omfattas av det kommunala planmonopolet enligt plan- och bygglagen. Länsstyrelsen vill ändå poängtera vikten av ett fungerande planeringssystem som hanterar alla nivåerna nationellt, regionalt, och lokalt för att kunna samordna och följa upp en territoriell politik. En avgörande fördel är att en utvecklad fysisk planering ger underlag för att ta bättre hänsyn såväl till olikheter inom länen, som till likheter mellan länen. Det kan synliggöra landsbygdernas förutsättningar och behov, vilket motverkar farhågorna med ett enda politikområde.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av T.f. Länsråd Carin Lamme Lind med Johan Karlson som föredragande. I den slutliga handläggningen har

också Stefan Carlsson, Landsbygdsdirektör, Maria Sjöberg, Enhetschef (enheten för stöd till Landsbygden) och Malin Bendz Hellgren Enhetschef (Enheten för strategisk hållbarhet) deltagit.